

Torben Arboe:

Omkring et festskrift

Ved nytårstid 2010 opstod ideen om at udgive et festskrift til Viggo Sørensens 70-årsdag den 25. februar 2011, og da Ove Rasmussen ikke havde fået et festskrift til sin 70-årsdag nogle år tidligere, lå det lige for at lade skriftet gælde dem begge. Ove Rasmussen arbejdede nemlig fortsat adskillige timer om ugen på Jysk Ordbog, skønt han var gået på pension; vi kunne så bruge hans 75-årsdag i 2010 som anledning. På kort tid fik vi tilsagn fra glædeligt mange sprogforskere om artikler til skriftet. Fristen for aflevering var sat til den 15. september og blev stort set overholdt. Under redaktionens gennemlæsning af artiklerne viste det sig, at hvis festskriftet skulle udgives af Peter Skautrup Centret, skulle hver artikel fagfællebedømmes af andre end redaktionen, da centret er optaget på en officiel ranking-liste. Men også det blev nået, og lidt efter nytår 2011 var skriftet stort set klar til trykning. Alt var, via e-mail-korrespondance med næsten alle de implicerede artikelforfattere og gennemlæsere, foregået i dybeste hemmelighed for de to modtagere af skriftet; hemmeligholdelsen af projektet kunne i øvrigt være vanskelig nok på vort lille center med kun 5-6 personer! Med stor velvillighed fra Nordisk Institut arrangerede vi også en reception her på centret den 25. februar, hvor mange fra nær og fjern kom for at gratulere Viggo Sørensen med de 70 og Ove Rasmussen med de 75 år, til stor overraskelse for dem begge. Festskriftet med i alt 24 artikler blev højtideligt overrakt, ledsaget af taler herfra, fra Nordisk Institut og fra Ømålsordbogen på Københavns Universitet, hvorfra nogle af bidragyderne havde taget rejsen herover. Dagen blev en fin markering af Ove Rasmussens og Viggo Sørensens 54 hhv. 49 års indsats for bevarelse og beskrivelse af det jyske sprog. Festskriftet præsenteres på de følgende sider; til hver artikel er knyttet en kort karakteristik af indholdet.

Artiklernes forfattere er nuværende eller tidligere ordbogsredaktører, lektorer, professorer m.fl. ved universiteter mv. ASB = Aarhus School of Business (tidl. Handelshøjskolen i Århus); AU = Aarhus Universitet; DSL = Det Danske Sprog- og Litteraturselskab; KU = Københavns Universitet; SDU = Syddansk Universitet (Odense, Sønderborg).

JYSK, ØMÅL, RIGSDANSK mv.
Studier i dansk sprog med sideblik til nordisk og tysk

Forord: Ove Rasmussens og Viggo Sørensens virke på Jysk Ordbog, Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning mv. gennem 50 år (af Torben Arboe) [s. 8-10].

Tabula gratulatoria [s. 11-14]

Om klassisk dialekt og om sproghistorie

Allan Karker (AU): Cicero på jysk. – Om Jakob Knudsen: “Den først' af de catilinarisk' Taaler af Marcus Tullius Cicero øwersaat epaa jysk af Jakob” (1887); uddrag af det latinske forlæg, to oversættelser til rigsdansk og den lidt finurlige jyske oversættelses forhold hertil: “lag på lag af skrømt”, vises det [s. 17-25].

Karen Margrethe Pedersen (KU): Relative konjunktioner i danske dialekter i grammatisk, geografisk og historisk belysning. – Behandler forskellige typer af relative ledsætninger indledt med *der, som, at / te, da, hvad* (fx *det hus te de boede i*) [s. 27-43].

Asgerd Gudiksen (KU): Udviklingen af *u* foran gl. klusil og spirant i de danske ømål. – Ud fra ordet *kube*, der i visse ømål udtales med *g*, diskuteres den lydhistoriske udvikling af *u* foran *p t k* og *b d g* til *uw, ow, öw, øj* (i ord som *bruge, dug*) [s. 45-55].

Anette Jensen (KU): Sjukedorte, sladdersidse, somalene, svinemikkel og alle de andre. Sammensætninger med personnavn som andetled i danske ømål. – Også om betegnelsernes brug i navne på skræmmevæsner (fx *buldrejeppe*), i leg og spil mv. [s. 57-71].

Erik Vive Larsen (AU): Hvordan bønder bandede i Brønshøj. Realisme og replikgengivelse i Sokkelund Herreds tingbøger fra 1621-1636. (Herredet omfatter endvidere bl.a. Valby, Rødovre, Gentofte, Virum og Vedbæk omkring det gamle København) [s. 73-84].

Ann-Marie Ivars (Helsingfors Universitet): Sydösterbottnisk *så*-konstruktion. – En særegen grammatisk konstruktion i finlandssvensk, fx “*männ farfar*

så var skomakar” (= min farfar han ...), dvs. subjektgentagelse, men også med videre funktioner [s. 85-96].

Hanne Ruus (KU): Situeret tekstforståelse – Kommunikative erfaringer i spil. – Ud fra Arent Berntsen: *Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed* (1656) indkredses, hvor meget en nutidslæser (umiddelbart) kan forstå af ældre tekster, og hvor der kræves hjælp fra ordbøger mv. [s. 97-108].

Hans Blosen og Harald Pors (AU): Militær faglitteratur på vers i det 16. århundrede – På sporet af en savnet Hans Sachs-tekst. – Sachs udgav i 1560’erne *Das Ständebuch*, som på vers og med træsnit beskriver 114 civile erhverv mv.; samtidige skrifter udpeger en tilsvarende *Kriegsämterbuch* [s. 109-123].

Om moderne dialekt, regionalsprog og sociolingvistik

Lars Brink (KU): Uklassisk vendelbomål i 3 generationer. – Beskriver de udtaleændringer, der har fundet sted fra generationen født i 1880’erne til generationen født i 1950’erne, via opstilling af detaljerede lydlove vedr. tilnærmelse til hhv. fjernelse fra rigsmål/københavnsk [s. 125-140].

Finn Køster (KU): Omkring Anker Jensen. – Om 2 artikler fra ca. 1898 vedr. brug af østjysk hhv. rigsdansk i Åby sogn ved Århus (nuværende Åbyhøj); sammenlignes med en beskrivelse af midtvestjysk fra 1921, der ligeledes kan ses som en forløber for sociolingvistiske synsmåder [s. 141-151].

Inge Lise Pedersen (KU): Nutidige datidsendelser blandt jyder. Om generaliseringen af -et som datidsendelse i svage verber. – Diskuterer mulige årsager til, at -et har erstattet -ede i østjysk og nu fynsk, men ikke i vestjysk: dialektnivellering hhv. sprogsift, mediers rolle heri [s. 153-166].

Henrik Hovmark (KU): Omkring *omme*. – Undersøger de betydninger, retningsadverbiet *omme* kan have i dialekter og generelt ud fra de kontekster, ordet optræder i, fx *omme bag læskærmen*, *omme i Sønderfjorden* [s. 167-184].

Karen Margrethe Pedersen (SDU): Valgkamp på sønderjysk. – Brug af sønderjysk på hjemmesider, plakater, i rap-tekster mv. op til kommunalvalget 2009 hos Slesvigsk Parti (Det tyske mindretals parti) blev positivt modtaget af vælgerne; tekster og reaktioner analyseres [s. 185-206].

Tore Kristiansen, Marie Maegaard og Nicolai Pharao (KU): Det er intonationen, vi hører det på: Perceptionsstudier i genkendelse af moderne dansk med henholdsvis jysk og københavnsk aksang. – Forsøg med ændrede grundtoneforløb i indspillede stemmeprøver: århusianske trykgruppemønstre modificeres til københavnske og omvendt; fører til, at testpersonerne placerer stemmerne geografisk anderledes [s. 207-224].

Henrik Jørgensen (AU): Ludoterminologi som sociolingvistisk variabel? – Analyse af sociolekt / multietnolekt hos grupper af unge i Gellerup ved Århus under ludospil, især vedr. brug af metaforer som “dræbe” for “slå hjem” [s. 225-238].

Om ordbøger og leksikografi

Lena Wienecke Andersen (KU): Sagen(s) kerne – Studier i ord og sagsforskning. – Traditionen belyses fra sin start med tidsskriftet *Wörter und Sachen* i 1909 frem til et påbegyndt ph.d.-projekt om datastrukturering af semantisk information til ordbogsartikler [241-256].

Torben Arboe (AU): Jysk fraseologi og idiomatik – faste ordforbindelser, talemåder mv. i Jysk Ordbog. – Praksis for medtagelse af disse enheder (fx *bruge havet* = drive fiskeri) før og nu; forslag til en nærmere systematisering og klassifikation [257-275].

Torben Christiansen (DSL): Smilets by – om stedsbetegnelser i en ordbog over uformel sprogbrug. – Slangbetegnelser og lign. fra Cold Hawaii (surf-område ved Thys vestkyst) til Faldpåknæ (= Falkoner) Allé i København og videre i Svensk Congo (Sjælland) [277-298].

Inger Schoonderbeek Hansen (AU): Livslange indsatser – om arbejdet hen imod Jysk Ordbog. – Skautrups, Ove Rasmussens og Viggo Sørensens (og andres) mangeårige arbejde for at redde og beskrive mest muligt af jysk dialekt, belyst ud fra centrets arkivmateriale frem til 1960 [299-316].

Tor Erik Jenstad (Universitetet i Trondheim): Deltakande observasjon som leksikografisk metode. – Om supplerung af materialet til Norsk Ordbok 2014 med egne og andre “observante informantere” oplysninger [317-323].

Loránd-Levente Pálfi (ASB/AU): Om ordbøger, som ikke er ordbøger, og ikke-ordbøger, som er ordbøger. – Funktionel frem for formel synsvinkel på ordbøger, leksika mv. leder til “leksikografisk opslagsværk” som bedste teoretiske “ramme” omkring ordbøger mv. [325-335].

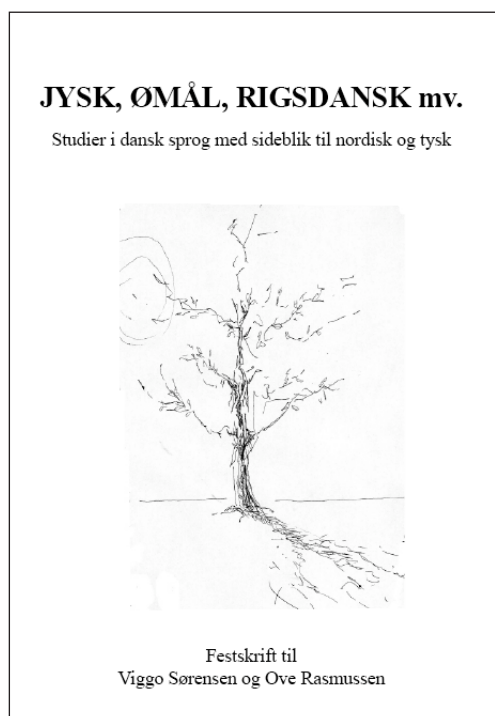
Om dansk sprogforskning i øvrigt

Henrik Galberg Jacobsen (SDU): Sprogpolitikeren Peter Skautrup. – Om Skautrups rolle 1942-48 i Retskrivningsudvalget, hans indflydelse på retskrivningsreformen 1948 og oprettelsen af Dansk Sprognævn 1955, perioden som formand dér 1955-61 [339-351].

Ole Lauridsen (ASB/AU): Det går vanvittig godt med sproget – Om populærvidenskabelig formidling på DR's P4. – Hovedtyper af lytternes spørgsmål til programmet "Sproghjørnet" og udfordringer af bl.a. stilistisk og sproghistorisk art ved besvarelsen [353-359].

Peter Widell (AU): Sagprostatekstens fremstillingsformer og genrer: Seks teser. – Opdeling i og diskussion af genrer: formålsrettede hhv. fiktive tekster; tings-, handlings- hhv. talehandlings-karakteriserende tekster; informative (inkl. argumentative) tekster; ekspressive tekster m.fl. [361-386].

Bibliografier for Ove Rasmussen og Viggo Sørensen (ved Inger Schoonderbeek Hansen) [388-402].

Festskriftet kan stadig købes; den ordinære pris er 325,- kr., men læsere af *Ord & Sag* får det til nedsat pris, 250,- kr. ved henvendelse til Peter Skautrup Centret.